

ուսումը բարձր ուսումնարաններում, բաց ի վաճառքից՝ ուր գնում են ուսանելու աստուածաբանութիւն և պատմութիւն, Հայերը ազոտական արհեստների ճաշակ չունին: Վիզիքական, մտածողական և ազատական արհեստների կողմից Գանդալ ժողովուրդ են: Առցա ճարտարապետութիւնը կոպիտ է: Առցա եկեղեցիները թէպէտ մեծ և ամրաշէն են, սակայն ոչինչ գեղեցկութիւն չունին և միանգամայն յոյն — բիւզանդական հին և նոր շինութեանց գեղեցկութիւններին հակադիր յատկութիւն ունին: Մի բանում միայն Հայերը Յոյներից բարձր են — իւրեանց տների շինութեամբ: Յոյներ աշխատելով Ֆրանսիական կամ իտալական ճարտարապետութեանը նմանեցնել՝ միանգամայն փչացնում են իւրեանց տները. իսկ հարուստ Հայը իւր տունը շինում և զարդարում է միանգամայն տաճկական ճաշակով, որ համապատասխանում է կլիմային և շրջապատող բնութեանը:

Փոքր Ասիոյ Հայերը Աոստանդնուպօլսի Հայերի հետ թուով 3 միլիօն են:

Ե. Գաղաղէան

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԵՐԿՍԵՌ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ:

«Մէլէ է Իստանբուլ Էրէն Երէն Երէն»

Առ. 4—7:

Ե.

Մեր Հայկազուն մանուկները դատարակութիւնը թէև լեզուները բացուած օրից սկսելու է, (ինչպէս որ Աւրոպացւոյ կրթեալ մայրերից կրթվում են այնպիսի

Թոթովախօս մանուկներ) բայց գոնեւ չորս կամ հինգ տարեկան հասակիցն էլ սկսում դարձեալ բաւական օգուտ կը բերէ նոցա մտաւոր զարգացման. մինչև որ մեր Ազգն էլ Աւրոպացւոյ նման պատրաստէ ուսեալ և կրթեալ մայրեր, բարեկարգ ուսումնարանաց շնորհիւ:

Բ.

Մի գեռահասակ մանուկ երբոր նոր մըտնէ ուսումնարանի նախակրթարան, հարկաւ ուսուցիչը պէտքէ վարուի նորահետինչպէս ընտանի բարեկամ, զուարթ դէմքով. մինչև որ ընտելանայ նորա բնաւորութեան հետը. այն բաների վրայ խօսի՝ որոց անունները արդէն գիտէ նա. և սկսի միւսնոյն բանի վրայօք հարցու փորձանել, և ամէն պարագաներով հասկացնել. ի՞նչպէս. «գրասեղանը ի՞նչով են շինում, ո՞վ է շինում. փայտը ո՞րտեղից են բերում», և ըն. նմանապէս և ուրիշ առարկաների վրայօք կարող է մի քանի օր նորահետը խօսիլ քաղցրութեամբ, և այնուհետև կարևոր է կրթել նորան կրօնական, և բարոյական սկզբունքներով, և զարդարել նորա միտքը օգտակար գաղափարներով:

Գ.

Արօնի վերաբերեալ ուսմունքը՝ այբբենարանի հետն սկսելու է (1). նախ սովորեցնել նորան ուղիղ կերպով դէմքը խաչակնքել, և տալ քանիցս անգամ կրկնել. «Յանուն Հօր, և որդւոյ, և հոգւոյն սբր»

(1) Թէև այսպիսի նախակրթութեան պարտաւորութիւնը կը վերաբերի ուսեալ մայրերին, որ սովորեցնեն իրանց խնամքով սնուած մանուկներին. ուրեմն սպասելու է ժամանակին. գուցէ մեր ազգն էլ ունենայ նոյն բաղաւորութիւնը:

բոյ, ամէն, . . . և յետոյ սովորեցնել տէրու-
նական աղօթքը, այսինքն՝ «Հայր մեր որ
յերկինս ես, նմանապէս՝ «Անկանխօք ա-
ռաջի քո», և ուրիշ համառօտ աղօթքներ.
և բառերի միաքը մի առ մի բացատրել նո-
րակիրթ աշակերտին՝ որ հասկանալով սո-
վորի. ոչ թէ թուլթակի նման, և տպաւո-
րել նորա սրտի մէջը Աստուծոյ երկիւղը,
նորա ամենակարող զօրութիւնը, և մարդ-
կային ազգի վրայ ունեցած անսահման սէ-
րը, և հայրական խնամքը, և մեր ամենիս
առ նորին Ամենակարող զօրութիւն ունե-
ցած պարտաւորութիւնները և ըն:

Գ.

Բարոյականութեան օգտակարութիւնը
տպաւորել աշակերտի մոքի մէջը զգալի
օրինակներով, և բարոյականութեան վրայ
զրուած զանազան գրքերից առնուած բա-
րոյական առակներով, և պատշաճաւոր
պատմութիւններով, և հետեաբար զը-
զուեցնել նորան և զգուշացնել զանազան
մոլութիւններից, և ախորժել երեցներ որ
և իցէ առաքինութեան արդիւնքները, և
այս միջոցներովս մշակել և արմատացնել
նորա սրտի խորքերումը Աստուծապաշ-
տութեան կրօնի և բարոյականութեան
բարի և ազնիւ սերմունքներ. որպէս զի մի
ժամանակից յետոյ՝ իւր Ազգին և Հայ-
րենեաց բարեպտօւղ տուող բարի ծառ-
դառնայ. այսինքն՝ կրօնասէր, բարեվարք,
առաքինի, կրթեալ, և ազգօգուտ անդամ:

Ե.

Նորավարժ մի աշակերտ անտարակոյս
կը ցանկայ օրէցօր զրավարժութեան, և
զանազան ուսմանց մէջը զարգանալ. ապա
նորան հարկաւոր է (այբբնարանից յե-
տոյ) Հայերէն լեզուի հասարակ ընթեր-

ցանութեան համար մի ձեռնարկ, կամ
դասագիրք. ուրեմն այժմեան գտնուած
ընթերցանութեան դասագրքերիցն աւելի
օգտակար է անտարակոյս, մի նոր դասա-
գիրք. գրուած խիստ համառօտ, աշխար-
հաբառ պարզ և դիւրահասկանալի ոճով,
որոյ բովանդակութիւնն լինի հին և նոր Ար-
տակարանի, և Հայոց պատմութիւններ, և
քանի ինչ կրօնի և բարոյականութեան վե-
րաբերեալ խօսքեր. որոյ վրայ հիմնաւո-
րապէս կարող է դաստիարակել մի նորա-
վարժ աշակերտ. զի մեր արժանայիշա-
տակ նախնիքը սովորաբար աշակերտի սրը-
տումը կրօնի զգացմունքը արթուն և վառ
պահելու համար, կրօնի վերաբերեալ
գրքերի վրայ աւանդած են դաս խօսիլ.
(զուցէ և ս. Թարգմանչաց ժամանակից
մնացած այս օգտակար աւանդութիւ-
նը):

Զ.

Ասանդի հին կտակարանի դասերումը
կը կարգայ և կ'իմանայ աշխարհիս և բո-
լոր արարածոցս Աստուծոյ հրամանաւը
ստեղծագործուիլը, մեր նախկին ծնողաց
պատուիրանազանցութիւնը, և պատ-
ժուիլը. նոցա անդրանիկ որդւոյ անօրէնու-
թիւնը, և կրտսեր որդւոյ անմեղութեամբ
սպանուիլը. աշխարհակործան ջրհեղեղը.
Նոյ նահապետի, և իւր ընտանեաց ազա-
տուիլը. Եբրահամի, և սորա սերնդոց
գործքերը. Մովսէսի և Իսրայէլացւոց
անցքերը, նոցա Թադաւորութիւնը, և
վերջապէս գերութիւնը, Թադաւորու-
թեան կործանումը. «գերութենից ազա-
տուիլը, և ըն. որոնցից կարող է մի կրթեալ
աշակերտ քաղել բարոյական մոքեր՝ և
շահուիլ հոգեւորապէս:

